

INSTITUT PRO DEMOKRACII A EKONOMICKOU ANALÝZU
projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i.

INSTITUTE FOR DEMOCRACY AND ECONOMIC ANALYSIS
A Project of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál?

Srpen 2022

DANIEL MÜNICH, VLADIMÍR SMOLKA

PROJEKT NÁRODOHOSPODÁŘSKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

Daniel Münich

Působí na společném akademickém pracovišti Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR CERGE-EI, kde se kromě výuky a vedení akademického think-tanku IDEA zabývá empirickými výzkumy v oblasti ekonomie trhu práce, ekonomie vzdělávání a školství, hodnocení výzkumu a dopadů veřejných politik. Dlouhá léta působil jako seniorní expert v oblastech školství a trhu práce pro Evropskou komisi, vede národní tým celoevropského projektu Euromod, je odborným členem poradní komise pro hodnocení dopadů regulace při Legislativní radě vlády (RIA) a členem Národní ekonomické rady vlády (NERV). Od ledna 2022 zastává funkci prezidenta České společnosti ekonomické.

Daniel works as an Associate Professor at CERGE-EI—a joint academic workplace of Charles University and the Czech Academy of Sciences. He pursues research on the economics of the labor market, education, and schooling. He also focuses on evaluations of the impacts of public policies and on research evaluation. For several years he has served as a senior expert in the European Union's EENEE think tank, which is sponsored by the European Commission. He currently leads the Czech national team for the Euromod project, and is an expert member of the National Economic Council of the Government, and the Czech Government Legislative Council's Advisory Committee for Regulatory Impact Assessment. Since January 2022, he has been the President of the Czech Economic Society.

Vladimír Smolka

Pracoval v oblasti aplikované statistiky a trhu práce. Jako ředitel úseku statistiky ve firmě TREXIMA se podílel na vývoji a provozování Informačního systému o průměrném výdělků. Spolupracoval na projektech výdělkové statistiky pro MPSV, ČSÚ a další centrální instituce. V současnosti působí jako konzultant výdělkové problematiky na trhu práce.

Vladimír's area of expertise is in applied statistics and the labor market. As a director at the Statistics Division at TREXIMA, he has been involved in the development and operation of the Information System on Average Earnings. He has worked on earnings statistics projects for the MoLSA, the Czech Statistical Office and other central institutions. Currently, he works as a payroll consultant on the labor market.

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK v Praze (CERGE).

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Charles University in Prague, Center for Economic Research and Graduate Education as well as the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i.

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál?

Studie 12/2022

© Daniel Münich, Vladimír Smolka

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2022

ISBN 978-80-7344-647-5 (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.)

Studie 12/2022

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál?¹

SRPEN 2022

DANIEL MÜNICH, VLADIMÍR SMOLKA

Shrnutí

- Úroveň učitelských platů v dlouhodobém horizontu spoluurčuje atraktivitu učitelské profese a zajišťuje dostatečný zájem o profesi. Výběrovost profese, jak na straně vysokoškolské přípravy, tak během kariéry stimuluje kvalitu práce učitelů. Jde však o dlouhodobé procesy realizované průběžnými příchody a odchody do a z profese a dalším vzděláváním. Proto lze dopady učitelských platů na zájem o profesi, kvalitu práce učitelů a vzdělávací výsledky sledovat až s odstupem let, spíše dekád.
- Relativní platy učitelů vůči ostatním platům v ekonomice je důležitým ukazatelem. Takto poměřované platy učitelů v České republice (ČR) patřily až do roku 2017/2018 k nejnižším v rámci celé EU, respektive několika desítek ekonomicky nejvyspělejších zemí světa (OECD). V roce 2021, díky nebývale dynamickému tempu zvyšování po několik let v řadě, se relativní platy českých učitelů výrazně přiblížily průměru zemí OECD i EU. V roce 2021 dosáhly úrovně 122 % průměrných mezd v ekonomice. Vládě A. Babiše se tak během několika let podařilo to, co se nepodařilo žádné vládě předchozí. Podařilo se jí výrazně přiblížit naplnění ambiciózního programového závazku, kterému po špatných zkušenostech z minula věřil málokdo.
- Udržení dosažené relativní úrovně učitelských platů v dalších letech bude vyžadovat jejich zvyšování tempem růstu nominálních mezd v ekonomice. Ve výhledu roku 2022 relativní platy učitelů však zřejmě mírně poklesnou na 119 %. Za slibů daných v létě při vyjednávání vlády s odbory se tam zřejmě udrží i v roce 2023. Minulou i současnou vládou přislíbené úrovně 130 % učitelské platy rozhodně nedosáhnou, platy širší skupiny pedagogických pracovníků už vůbec ne.

¹ Tato studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Poděkování patří Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR za souhlas s výzkumným využitím dat ISPV, která sbírá a spravuje firma TREXIMA spol. s r. o. Za cenné komentáře a rady ke konceptu studie autoři děkují Karlu Gargulákovi, Václavu Korbelovi, Tomáši Protivínskému a Janu Zemanovi. Za cenné odborné konzultace k mzdovým indikátorům děkujeme pracovníkům oddělení statistik MŠMT a jmenovitě Petru Čechovi. Případné chyby však jdou pouze na vrub autorů. Studie byla vydána i díky podpoře Akademie věd ČR v rámci programu Strategie AV21.

- V roce 2021 dále narostly relativní platy učitelů všech věkových skupin. Zdaleka nejatraktivnější jsou nyní platy nejmladších učitelů do 30 let. Nejnížší naopak zůstávají relativní platy učitelů středního věku 30–49 let. Platy učitelů totiž s roky praxe rostou velmi pomalu (i v mezinárodním srovnání), ale zato dlouhodobě, po celou dobu učitelské kariéry. Kromě nastavení platových tabulek k tomu přispívá i pokračující absence kariérního řádu a standardů kvality výkonu učitelské profese v různých fázích profesní dráhy.
- Variabilita učitelských platů zůstala i v roce 2021 velmi nízká a neodpovídá diverzitě v kvalitě práce učitelů. Plat učitele je nadále dominantně určován tarify, tedy především roky praxe. Příliš paušalizované platy ve školství vedou k platovému nedocenení a nedostatečné motivaci kvalitních učitelů. To je spojeno s vyšším rizikem jejich odchodu z profese a nízkým zájmem o profesi u mladších generací.
- Po období 2019–2020 došlo i v roce 2021 k dalšímu nárůstu podílu nadtarifní složky platů učitelů, byť k menšímu než předtím. Podíl nadtarifních složek na úrovni 13–16 % dosažený v roce 2021 výrazně převyšuje podíl 8–12 % v segmentu vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců veřejného sektoru.
- Zpochybňování udržení dosažené relativní platové úrovně oslabují těžko získávanou důvěru veřejnosti, a hlavně zájemců o učitelskou profesi v posledních několika letech. Myšlenka zákonné valorizace učitelských platů, původně navržená autory této studie již v roce 2017, je tedy stále na místě. V době dokončování této studie to jde jako vládní návrh do Poslanecké sněmovny.
- V dalších letech je navíc třeba rozpočtově počítat i s pokračující potřebou růstu počtu pedagogických pracovníků včetně učitelů s ohledem na demografický vývoj, snižování nerovností a imigrantskou vlnu dětí školního věku z Ukrajiny. Nároky školského rozpočtu budou vyvolávat i dosud poměrně nízké platy nepedagogických profesí v regionálním školství.
- Při srovnávání relativních učitelských platů v čase a mezi zeměmi je třeba věnovat pozornost detailům metodiky výpočtu. Příčin rozdílů v hodnotách zdánlivě stejných ukazatelů totiž existuje řada, a ne vždy jsou v diskusích použité metodiky a zdroje dat dostatečně objasněny. Důležité je například to, zda platy zahrnují všechny složky včetně odměn vyplácených na konci roku, zda jde o platy včetně vedoucích pracovníků, zda jde o platy pouze učitelů nebo širší skupiny pedagogických pracovníků, zda jsou zahrnuty i školy neveřejné, zda jde o školy základní, či celý sektor regionálního školství včetně škol mateřských a vyšších odborných.

Study 12/2022

Teacher Salaries in 2021: Peak Reached so What Next?²

AUGUST 2022

DANIEL MÜNICH, VLADIMÍR SMOLKA

Summary

- In the long term, the level of teacher salaries co-determines the attractiveness of the teaching profession and ensures sufficient interest in choosing to embark on a career in teaching. The selectivity of the profession, both in the process of university preparation and during the career itself, stimulates the quality of teachers' work. However, these are long-term processes, occurring through continuous entry into and exit out of the profession and through further training. Therefore, the effects of teacher salaries on interest in the profession, teacher quality and educational outcomes can only be traced over a period of years, or rather decades.
- The level of teacher salaries relative to other salaries in the economy is an important indicator. Until 2017/2018, teacher salaries in the Czech Republic (CR) were among the lowest in the EU and top ten most economically advanced countries in the world (OECD). In 2021, however, thanks to an unusually dynamic rate of increase for several years in a row, salaries of Czech teachers reached levels significantly closer to the average of OECD and EU countries, reaching 122% of the average salaries in the Czech economy. Thus, in just a few years, the government of Andrej Babiš achieved what no previous government had managed to do; it succeeded in making significant steps towards fulfilling its ambitious commitment, which few people had believed was possible given the lack of success the past.

² This study represents the authors' own views and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences nor of the Charles University Centre for Economic Research and Graduate Education (CERGE). We are grateful to the Ministry of Labour and Social Affairs for its approval to use ISPV data collected and managed by TREXIMA spol. s r. o. The authors are grateful to Karel Gargulák, Václav Korbel, Tomáš Protivínský, and Jan Zeman for their valuable comments and advice. We appreciate consultations on salary indicators kindly provided by the Department of Statistics at the Ministry of Education, Youth and Sports, and in particular Petr Čech. Any remaining ambiguities or errors are the responsibility of the authors. The study was produced with support from the Czech Academy of Sciences as part of its AV21 Strategy programme "Society in Motion and Public Policies".

- In the coming years, maintaining the achieved relative level of teacher salaries will require increasing them at the rate of nominal wage growth in the economy. However, relative teacher salaries are likely to fall slightly to 119% in the 2022 outlook. Based on promises made in the summer following the government's negotiations with unions, salaries are likely to remain at the same level in 2023. Teacher salaries will certainly not reach the 130% level promised by the previous and current governments, let alone the salaries of the wider pedagogical workforce.
- In 2021, relative salaries for teachers in all age groups increased further. By far the most attractive salaries now are those of the youngest teachers under 30. By contrast, the relative salaries of middle-aged teachers aged 30-49 remain the lowest. Teachers' salaries rise very slowly with years of experience (even in the international comparison), but also over the long term, throughout their teaching career. In addition to the setting of salary scales, the continued absence of career regulations and quality standards for the performance of the teaching profession at various stages of the career contributes to this.
- Variability in teacher salaries remains very low in 2021 and does not reflect the diversity in the quality of teachers' work. Teacher pay continues to be principally determined by scales, i.e. primarily by years of experience. Overly generalized salaries in the education sector lead to underpayment and insufficient motivation of quality teachers. This is associated with a higher risk of teachers leaving the profession and low interest in the profession among younger generations.
- After the 2019-2020 period, the share of the above-scale component of teachers' salaries continued to increase in 2021, albeit to a lesser extent than before. The 13-16% share of the above-scale component achieved in 2021 far exceeds the 8-12% share of the public sector's university-educated segment.
- Doubts as to whether the achieved relative level of salaries will be maintained have undermined the hard-won confidence of the public, and particularly of people interested in the teaching profession over the last few years. The idea of the statutory valorization of teacher salaries, originally proposed by the authors of this study in 2017, is therefore still on the table. At the time of completing this study, it is going as a government proposal to the Parliament.
- In addition, in the coming years, the continued need to increase the number of teaching staff, including teachers, must be considered in terms of government spending on education, taking into account demographic developments, the objectives of reducing inequalities and the immigrant wave of school-age children from Ukraine. The demands of the educational budget will be driven by low salaries and wages for non-teaching professions in regional education.
- When comparing teachers' pay over time or across countries, it is important to consider the details of the methodology of calculations. There are many reasons values may vary for apparently identical indicators, and these are not always sufficiently elucidated in discussions accompanying the methodologies and data sources used. It is crucial to be clear, for example, whether or not the pay includes all components of pay, including end-of-year bonuses, whether the pay includes that of the school principals, whether only teachers' salaries are counted, or if there is a broader range of pedagogical positions included. It is also important to note whether private school data is included, whether the figures are only for primary schools, or if they are for a whole regional education sector including preschools and upper-secondary schools.

Prolog

Relativní platy českých učitelů regionálního školství, tedy v poměru k úrovni mezd v celé české ekonomice, patřily až do roku 2017 k nejnižším v rámci nejvyspělejších zemí světa (OECD). I proto každoroční vývoj učitelských platů od roku 2013 každoročně analyzují studie IDEA a ta letošní není výjimkou. Naše analýzy jdou nad rámec běžných statistických přehledů, výrazně akcentují úroveň učitelských platů v relaci k vývoji mezd v české ekonomice, platů ostatních vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců a sledují podíl a variabilitu nadtarifních složek učitelských platů.

Důležitost relativní úrovně učitelských platů: Relativní úroveň učitelských platů vůči mzdám nabízených v ekonomice spoluurčuje atraktivitu učitelé profese. Ta následně ovlivňuje zájem o učitelé profesi v řadách současných i potenciálních učitelů, kteří se na ni chtějí volbou vysoké školy připravit. Atraktivita profese nejenže představuje nezbytnou podmínku dostatku učitelů, ale dává ředitelům možnost výběru s důrazem na kvalitu a podporuje také zdravou konkurenci. Jde však o dlouhodobé procesy formování učitelé sboru průběžnými příchody a odchody do a z profese. V tomto hrají roli i kariérní podmínky, další podpora a například standardy kvality práce učitelů a škol.³ Proto lze samotné dopady výše učitelé platů na kvalitu práce učitelů, potažmo na kvalitu výuky a vzdělanostní výsledky žáků, vysledovat až s odstupem spíše dekád. Detailnější diskusi těchto fenoménů a odkazy na vědeckou literaturu obsahují předchozí studie IDEA.⁴

Dlouhodobé trendy: Po několika letech výrazného růstu relativní platy učitelů v roce 2021 dosáhly historického rekordu. Politicky slíbené úrovně 130 % průměrných mezd v ekonomice však platy zdaleka nedosáhly. Ve výhledu příštích dvou let lze v lepším případě očekávat stagnaci relativních platů. Nejdelsí konzistentní časová řada platů od roku 1995 zahrnuje učitelé veřejných i neveřejných základních škol (soukromých a církevních) včetně řídicích pracovníků (**Graf 1**). Tento platový ukazatel v relativním vyjádření v roce 2021 překonal úroveň 130 % průměrných mezd v české ekonomice. A predikce pro roky 2022 a 2023 naznačuje, že se na této úrovni zřejmě udrží. Jenomže vládní přísliby se mohou týkat a také se týkají pouze platů ve veřejných školách, které jsou financovány ze státního rozpočtu.

³ Více viz metodický portál České školní inspekce Kvalitní škola <https://www.kvalitniskola.cz>.

⁴ Problematikou kvality práce učitelů se zabývají např. studie Hanushek (1971, 2011), IDEA 2018b, Hanushek a kol. (2018), Golsteyn a kol. (2016), Hanushek a Rivkin (2004, 2006).

Programové prohlášení předchozí vlády Andreje Babiše⁵ operovalo s příslibem učitelských platů na úrovni 130 %. Odpovídající relativní úroveň ukazuje červený profil v **Grafu 1**. Týká se učitelů veřejných škol regionálního školství bez vedoucích pracovníků.⁶ Vidíme jejich výrazný růst po roce 2017 a dosažení vrcholu v roce 2021 na úrovni 122 % průměrné mzdy v ekonomice (srovnajme se 101 % v roce 2017). Relativní platové úrovně 130 % přislíbené vládou A. Babiše tedy dosaženo nebylo, ale relativní platy se zvýšily opravdu velmi výrazně. Relativní úroveň platů učitelů pouze na základních školách (modrý profil) je o něco vyšší, ale úrovně 130 % v roce 2021 také nedosáhla.

Náš výhled poklesu v roce 2022 je založen na již realizovaném zvýšení učitelských platů o 2 % od ledna 2022 a na predikci vývoje mezd v ekonomice.⁷ V době zpracování studie vláda přislíbila od ledna 2023 zvýšit učitelské platy o dalších 5 %. To však vystačí pouze na udržení tempa s růstem platů v ekonomice. Další růst směrem k politicky přislíbené úrovni 130 % se tedy pravděpodobně konat nebude. Navíc, relativní platy **pedagogických pracovníků**, což je skupina širší než skupina učitelů⁸, na kterou se odkazuje příslib 130 % z programového prohlášení vlády Petra Fialy⁹, má relativní platy ještě nižší než učitelé.

⁵ Programové prohlášení vlády Andreje Babiše operuje s úrovní 150 % stavu roku 2017. Jak je diskutováno ve studii Münich a Smolka (IDEA 2019) na str. 17, to zhruba odpovídá 130 % průměrných mezd v ekonomice: „Prosadíme více peněz do školství tak, aby se platy učitelů a nepedagogů na konci volebního období v roce 2021 dostaly minimálně na 150 procent jejich výše pro rok 2017. Zlepšíme podporu učitelů tak, aby se mohli plně soustředit na výuku.“ Programové prohlášení II. vlády Andreje Babiše z června 2018, str. 14. <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf>.

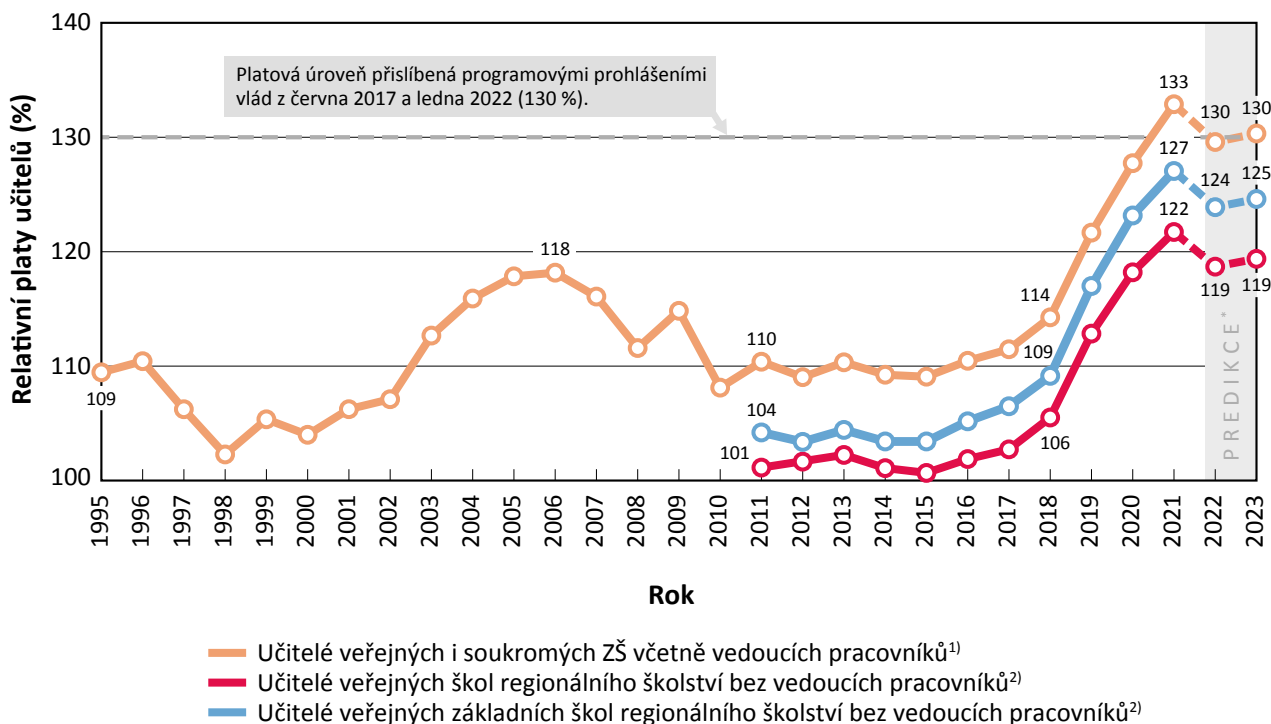
⁶ Časovou řadu učitelských platů bez vedoucích pracovníků ve veřejných školách regionálního školství MŠMT sledují statistiky MF ČR, ale pouze od roku 2011. Zdroj <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>.

⁷ Predikce je založena na avizovaném zvýšení učitelských platů o 2 % od ledna 2022 a v současnosti diskutovaném zvýšení o 5 % od ledna 2023. Predikce průměrné mzdy v letech 2022 a 2023 je založena na údajích Makroekonomické prognózy MF ČR z dubna 2022, str. 41, <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce>.

⁸ Pozice zahrnující pedagogické pracovníky <https://www.msmt.cz/vzdelavani/odborna-kvalifikace-pedagogickeho-pracovnika>.

⁹ „Garantujeme kvalitní platové ohodnocení pedagogických pracovníků a udržíme jejich platy na úrovni 130 % průměrné hrubé měsíční mzdy. Důraz budeme klást na udržení 20% podílu nadtarifních složek platu a jejich efektivní využívání.“ programové prohlášení vlády Petra Fialy z ledna 2022, str. 18. <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>.

Graf 1: Relativní platy učitelů
(průměrné platy učitelů v % průměrných mezd v ekonomice)

¹⁾ MŠMT, Statistická ročenka školství – zaměstnanci a mzdové prostředky, Kapitola B1 – oddíl B1.2 Základní vzdělávání – základní školy, List B1.2.7, <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-zamestnanci-a-mzdove-prostredky-12>

²⁾ MŠMT, Genderová problematika zaměstnanců ve školství, List 1, <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>

* Predikce je založena na avizovaném zvýšení učitelských platů o 2 % od ledna 2022 a o diskutovaném zvýšení o 5 % od ledna 2023. Predikce průměrné mzdy v letech 2022 a 2023 je založena na údajích Makroekonomické prognózy MF ČR z dubna 2022, str. 41, <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce>

Metodologické poznámky: Výše uvedená srovnání jsou založena na agregátních ukazatelích průměrných mezd ČSÚ za celou ekonomiku a MŠMT za školství. Většina indikátorů v další části studie je však založena na našich vlastních výpočtech z dat mzdových záznamů na úrovni jednotlivců databáze IPSV. Pokud není v dalším uvedeno jinak, námi uváděné údaje o platech představují *průměry měsíčních hrubých platů učitelů veřejných základních škol bez vedoucích pracovníků v ekvivalentech plných úvazků*.

V textu používáme termíny *podnikatelský* a *veřejný sektor*. Česká legislativa (zákoník práce) však tyto pojmy nezná a rozlišuje pouze zaměstnavatele odměňující buď *mzdou*, nebo *platem*. Tradiční termín **podnikatelský sektor** v rámci této studie odpovídá **mzdové sféře** a **veřejný sektor sféře platové** v pojetí terminologie ISPV.¹⁰

¹⁰ Metodika IPSV terminologicky rozlišuje platovou a mzdovou sféru. V ISPV se zařazují do mzdové sféry ekonomické subjekty, které odměňují mzdou podle § 109, odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů. Ekonomické subjekty, které přísluší do platové sféry, odměňují platem podle § 109, odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů. Do roku 2010 bylo v ISPV pro mzdovou sféru používáno označení

Vývoj učitelových platů v detailu: Růst relativních učitelových platů vůči ostatním VŠ vzdělaným zaměstnancům v letech 2020 i 2021 výrazně převyšoval růst platů ve veřejném i podnikatelském sektoru. Platová mezera průměrů se dále snížila, v případě mediánů téměř zmizela. V této části se soustředujeme na motivační charakter učitelových platů. Srovnáváme je proto s platy ostatních vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců, případně vybraných profesí. Detailní přehled poskytuje **Tabulka 1a**. Údaje v ní jsou založeny na vlastních výpočtech z individuálních mzdových výkazů databáze ISPV pro vybrané učitelové profese.¹¹

Sloupce **(7)–(9)** uvádí procentní změny mediánových platů, sloupce **(10)–(12)** změny platů průměrných v letech 2019–2021. Rozlišení mezi průměrnými a mediánovými hodnotami je v případě učitelových platů důležité. Průměrné mzdy v ekonomice, a především v podnikatelském sektoru, totiž zvyšují vysoké platy ve vysokých řídicích pozicích, které se v učitelové profesi nevyskytují. Tyto řídicí pozice mimochodem zaujímají dominantně muži, jejichž podíl mezi učiteli je také velmi nízký.

V **Tabulce 1a** vidíme, že průměrné i mediánové platy učitelů v letech 2020 a 2021 rostly podobným tempem, jak na základních tak středních školách. Velmi vysoký každoroční nárůst učitelových platů v letech 2020–21, dohromady za dva roky o téměř 20 %, výrazně převýšil nárůst mezd vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců ve veřejném sektoru (13,9 %) a hlavně v sektoru podnikatelském (8,3 %) – sloupce **(10)** a **(12)**. To přirozeně vedlo k dalšímu výraznému zvýšení relativních platů učitelů, které ukazuje **Tabulka 1b**.

Tabulka 1b ukazuje vývoj mezd různých skupin zaměstnanců *v procentech platů vysokoškolsky vzdělaných pracovníků veřejného sektoru*. V dalším pro to používáme termín *mzdová mezera*. Vidíme, že záporná mzdová mezera učitelů se v roce 2021 oproti roku 2019 dále zmenšila, a to jak v mediánových, tak v průměrných hodnotách. Například mzdová mezera učitelů 1. stupně ZŠ v roce 2021 dosáhla pouhých -11,5 % sloupec **(6)**. Přitom ještě v roce 2017 byla -21,6 % (viz dřívější studie IDEA v seznamu na konci). Mzdová mezera vyjádřená mediány je znatelně nižší, protože i ve veřejném sektoru se vyskytují velmi vysoké platy řídicích pozic (zvyšují průměr, nikoliv medián), které se mezi učiteli v podstatě nevyskytují.

podnikatelská sféra a platová sféra byla označována jako nepodnikatelská sféra. Další informace k databázi ISPV jsou obsaženy v **Příloze 1**.

¹¹ V klasifikaci profesí CZ-ISCO jde o: 2341 učitelé na 1. stupni základních škol; 23303 učitelé na 2. stupni základních škol; 2330 učitelé na středních školách (kromě odborných předmětů), konzervatořích a na 2. stupni základních škol.

Tabulka 1a: Učitelé platy v letech 2019 až 2021
(Hrubé měsíční platy učitelů veřejných základních škol [v Kč] a jejich růsty 2019–2021)

	Rok 2020			Rok 2021			Růst mediánu [%]			Růst průměru [%]		
	Hranice spodní čtvrtiny	Medián	Průměr	Hranice spodní čtvrtiny	Medián	Průměr	2019 – 2020	2020 – 2021	2019 – 2021	2019 – 2020	2020 – 2021	2019 – 2021
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
Učitelé 1. st. základních škol (veřejný sektor) ¹⁾	41 876	45 370	45 356	45 393	49 318	49 301	10,4	8,7	20,0	10,1	8,7	19,7
Učitelé 2. st. základních škol (veřejný sektor) ²⁾	41 056	44 510	44 987	44 611	48 445	48 989	10,0	8,8	19,7	9,7	8,9	19,4
Učitelé 2. st. a středních škol (veřejný sektor) ³⁾	41 736	45 289	45 881	45 322	49 257	49 933	10,4	8,8	20,1	10,3	8,8	20,0
Vysokoškolsky vzdělání zam. (veřejný sektor)	41 317	47 403	52 872	43 456	50 479	55 686	9,0	6,5	16,1	8,2	5,3	13,9
Vysokoškolsky vzdělání zam. (podnik. sektor)	33 616	47 686	61 016	36 140	50 457	63 836	2,3	5,8	8,3	3,6	4,6	8,4

Zdroj: Vlastní výpočty na základě ISPV <https://www.ispv.cz/>

a) Výpočet zahrnuje veškeré složky platů a mezd vyplacené během celého kalendářního roku

b) Barvy usnadňují rozlišení rozdílů v uvedených tempích růstu

Klasifikace profesí CZ-ISCO

1) 2341 Učitelé na 1. stupni základních škol

2) 23303 Učitelé na 2. stupni základních škol

3) 2330 Učitelé na stř. školách (kromě odborných předmětů), konzervatořích a na 2. st. základních škol

Tabulka 1b: Platová mezera v letech 2020 a 2021
(% rozdíl platů vůči vysokoškolsky vzdělaným pracovníkům veřejného sektoru)

	Rok 2020			Rok 2021		
	Hranice spodní čtvrtiny	Mediány	Průměry	Hranice spodní čtvrtiny	Mediány	Průměry
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Učitelé 1. st. základních škol (veřejný sektor) ¹⁾	1,4	-4,3	-14,2	4,5	-2,3	-11,5
Učitelé 2. st. základních škol (veřejný sektor) ²⁾	-0,6	-6,1	-14,9	2,7	-4,0	-12,0
Učitelé 2. st. a středních škol (veřejný sektor) ³⁾	1,0	-4,5	-13,2	4,3	-2,4	-10,3
Vysokoškolsky vzdělání zam. (podnik. sektor)	-18,6	0,6	15,4	-16,8	0,0	14,6

Zdroj: Vlastní výpočty na základě ISPV <https://www.ispv.cz/>

a) Výpočet zahrnuje veškeré složky platů a mezd vyplacené během celého kalendářního roku

b) Barvy usnadňují rozlišení rozdílů v uvedených tempích růstu

Klasifikace profesí CZ-ISCO

1) 2341 Učitelé na 1. stupni základních škol

2) 23303 Učitelé na 2. stupni základních škol

3) 2330 Učitelé na stř. školách (kromě odborných předmětů), konzervatořích a na 2. st. základních škol

Platy učitelů podle věku: Relativní platy učitelů i v roce 2021 dále výrazně narostly. Relativně nejatraktivnější jsou učitelé platy pro nejmladší zaměstnance do 30 let věku. Naopak nejméně atraktivní jsou u střední generace učitelů. Průměrný plat přirozeně roste s věkem, respektive s roky praxe, a to hlavně v první polovině pracovních kariér. S ohledem na motivační roli učitelých platů je proto třeba sledovat i jejich vývoj podle věku. **Graf 2** proto ukazuje vývoj podílu vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců (veřejného i podnikatelského sektoru) placených hůř než obdobně starý průměrný učitel.

Od roku 2018 se platová pozice učitelů všech věkových skupin výrazně zlepšuje. Zdaleka nejlepší je dnes situace nejmladších učitelů ve věku 20–29.¹² Více než polovina vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců dnes na mzdu průměrného a podobně mladého učitele dnes nedosáhne. Přitom ještě v roce 2018 bylo takových zaměstnanců jen třetina. Zde stojí za pozornost skutečnost daná do velké míry platovými tabulkami, že učitelé každé věkové skupiny mají plat blízký průměru, zatímco v podnikatelském sektoru jsou mzdové rozdíly výrazně větší.

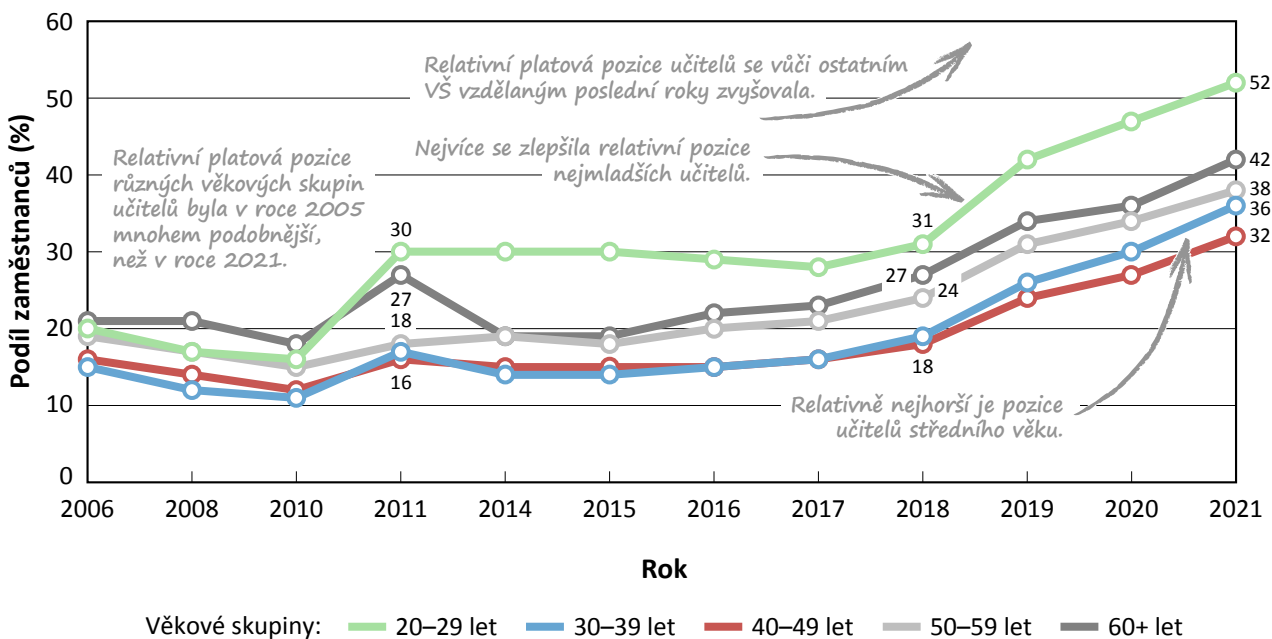
Z **Grafu 2** lze také vysledovat, že nejnižší relativní platy mají učitelé středního věku 30–49 let. Nástupní platy učitelů jsou tedy dnes poměrně atraktivní, ale jejich atraktivita s lety praxe rychle klesá. Ostatním vysokoškolsky vzdělaným vrstevníkům se totiž mzdy s roky praxe zvyšují výrazně rychleji. Nízké relativní platy učitelů v pozdním středním věku jsou zřejmě jednou z příčin častějších odchodů z profese v době, kdy se zvyšuje tlak na finanční zajištění bydlení a vlastních dětí.^{13,14} Relativní platy učitelů se začínají zlepšovat až ve vyšším věku. Je to důsledek toho, že růst průměrných učitelských platů s lety praxe je sice pozvolný, ale dlouhodobější než v podnikatelském sektoru. Dosažení vyššího učitelského platu tedy vyžaduje kariérní trpělivost.

¹² Nejmladší skupina do 30 let věku ale představuje pouze 9 % všech učitelů. Např. skupina 50–59 let představuje 30 %.

¹³ Agregátní časové řady podílů učitelů podle věkových skupin mezi roky 2011–2020 vykazují pokles podílu věkové skupiny 45–49 z 19 % na 17 % a věkové skupiny 50–54 let ze 17 % na 10 %. Žádná mladší kohorta pokles nevykazuje. Zatímco v roce 2011 byl podíl věkové skupiny 60+ pouze 5,8 %, v roce 2020 to bylo 13,5 %. Zdroj: MŠMT, Tabulka B2.3, Vývojová ročenka školství 2010/11–2020/21, <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2010-11-2020-21>.

¹⁴ Vývoj situace v ČR na základě longitudinálních dat a pracovních kariér dosud kvantitativně zmapován nebyl. Ze zahraničních šetření se ví, že takto z učitelské profese odcházejí více muži. Většinou nejvíce odcházejí učitelé v období nástupu do profese po vysoké škole, popřípadě předčasně ke konci profesní dráhy. Přehled teoretických konceptů odchodů učitelů z profese a zkušeností ze zahraničí nabízí např. Rozkocová a Urbánek (2017). Více také empiricky (kvantitativně) orientovaná mezinárodně srovnávací studie fenoménu fluktuace učitelů od autorů F. Pertolda a M. Federičové (IDEA 6/2022).

Graf 2: Podíl VŠ vzdělaných zaměstnanců s platem nižším než průměrný učitel ZŠ (v %)

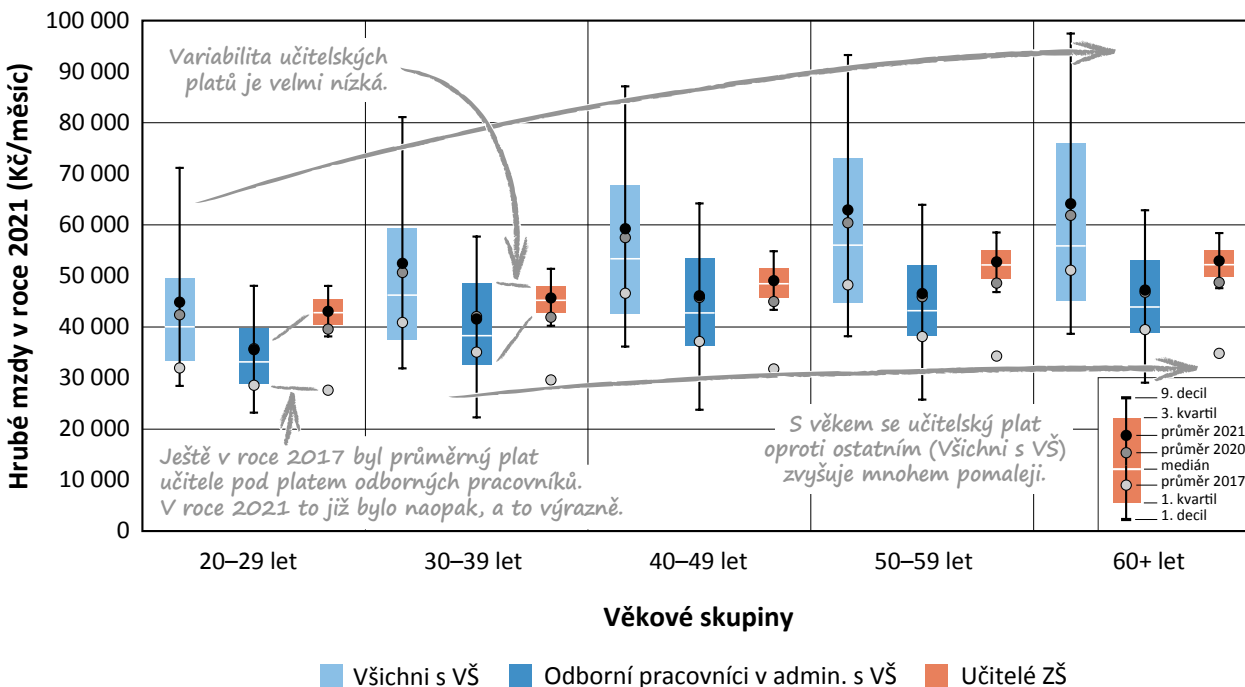
Zdroj: Vlastní výpočty na základě dat ISPV

Variabilita učitelových platů: Platové rozdíly mezi učiteli v rámci věkových skupin zůstávají velmi nízké. Hlavní roli hraje „věkový automat“ platových tabulek. Učitelové platy rostou s přibývajícím praxí mnohem pomaleji než jinde, ale po celou kariéru. Variabilitu učitelových platů, tedy rozdíly, v rámci věkových skupin v posledním roce 2021 ukazuje **Graf 3**. Srovnává učitele se všemi VŠ vzdělanými zaměstnanci veřejného sektoru a s profesí „odborných pracovníků v administrativě s vysokoškolským vzděláním“. Tyto dvě skupiny lze totiž považovat za alternativy k učitelství profesí. Graf ukazuje mediánové a průměrné hodnoty a hodnoty na úrovni 1. a 3. kvartilu (tj. spodní a horní čtvrtiny) a extrémních hodnot 1. a 9. decilu (tj. spodní a horní desetiny) celé distribuce zaměstnanců. Navíc jsou tam vedle průměrů za rok 2021 (černé body) uvedeny i průměry za roky 2020 (tmavě šedé body) a 2017 (světle šedé body).

V **Grafu 3** dále vidíme, že variabilita učitelových platů je proti srovnatelným skupinám veřejného sektoru extrémně nízká. Zatímco rozdíl mezi 1. a 3. kvartilem platů učitelů, bez ohledu na věkovou skupinu, představuje zhruba 5 tis. Kč, rozdíly v případě administrativních pracovníků představují zhruba 13–16 tis. Kč a v případě všech VŠ vzdělaných dokonce 15–26 tis. Kč, podle věku. Je to proto, že plat učitele je dominantně

dán „věkovým automatem“, centrálně vládou stanovenými tarify¹⁵ a poměrně velké rozdíly v kvalitě práce učitelů se do jejich platů moc promítat nemohou.¹⁶

Graf 3: Rozložení platů VŠ vzdělaných zaměstnanců veřejného sektoru (2021)

Zdroj: Vlastní výpočty na základě dat ISPV

Věkový profil relativních platů potom potvrzuje důležitý fenomén, který ukázal už **Graf 2**. Tedy, že průměrné platy učitelů rostou s věkem mnohem pomaleji než platy ostatních VŠ vzdělaných zaměstnanců veřejného sektoru. Z **Grafu 3** je pak vidět, že při dosažení 40 let průměrný plat učitele dokonce klesá k úrovni spodního kvartilu VŠ vzdělaných zaměstnanců veřejného sektoru. Ačkoliv platy učitelů rostou s lety praxe pomalu, rostou i v pozdějším věku, kdy je růst v ostatních VŠ profesích veřejného sektoru již poměrně nízký. Zde je třeba vnímat, že pracovní náplň profese učitele se s lety praxe příliš nemusí měnit. Naopak u mnoha VŠ vzdělaných zaměstnanců s lety praxe dochází ke kariérenímu postupu do zodpovědnějších a lépe placených pozic. Zde se tedy zřejmě projevuje pokračující absence kariéreního řádu¹⁷ a standardů kvality výkonu učitelského povolání.

¹⁵ Užitečný informační nástroj o tarifech představuje aplikace *Platové tabulky* pro chytré telefony, <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.pontifex.digital.platovetabulky>.

¹⁶ Více o rozdílech ve funkční gramotnosti českých učitelů v mezinárodním srovnání v IDEA (2018b) a o dopadech na dlouhodobý ekonomický růst ve studii IDEA (2019b).

¹⁷ Poslední neúspěšný pokus o prosazení kariéreního systému popisuje Michek a Spilková (2021), <https://ojs.cuni.cz/pedagogika/article/view/1971>.

Velmi nízkou provázanost mezi délkou profesní praxe a platem učitelů v ČR dokladují také každoroční mezinárodní srovnání OECD.¹⁸

Graf 3 také ukazuje variabilitu platů uvnitř věkových skupin. Tato variabilita je v případě učitelů výrazně menší než u námi srovnávaných profesí veřejného sektoru. Variabilita reflektuje nejen rozdílnost profesí a produktivit zaměstnanců, ale také nesoulad mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce, regionální mzdové rozdíly¹⁹ a řadu dalších faktorů. Z tohoto pohledu je učitelská profese co do profesních nároků uvnitř věkových skupin extrémně homogenní, role tržní nabídky a poptávky je malá a dominantní roli hrají tarify (tabulkové platy). Přitom řada studií ve světě ukazuje²⁰, že v přidané hodnotě vzděláním učitelů velké rozdíly existují a jsou jim dané rozdíly v kvalitě jejich práce (produktivita). Příliš paušalizované platy uvnitř věkových skupin totiž vedou k platovému nedocenení a nedostatečné motivaci kvalitnějších učitelů. To je pak spojeno s rizikem jejich odchodů z profese a nezájmu o profesi u mladších generací k profesi učitele disponovaných.

Za pozornost také stojí skutečnost, že v případě učitelů v podstatě není rozdíl mezi průměry a mediány mezd. V případě obou srovnávacích profesí průměr mediány zdatně převyšuje. Je to dáno již zmíněným výskytem menšího počtu velmi vysokých platů v těchto profesích, což není případ učitelů.

Nadtarifní složky platu: Podíl odměn v platech učitelů se po řadě let dynamického růstu v roce 2021 zastavil. Ale průměrný podíl odměn je dnes výrazně vyšší než u ostatních zaměstnanců veřejného sektoru. Rozdíly v podílu odměn jsou však podobné a s věkem se příliš nemění. Nadtarifní složky platů (dále jen odměny²¹) představují důležitý nástroj řízení ve školách. Odměny mají charakter pravidelných či ad-hoc definovaných příplatků a bonusů odměňující úsilí, zodpovědnost, přístup k práci učitelů a její kvalitu a mohou (ale nemusí²²) tak fungovat i jako motivační nástroje.²³

¹⁸ Education at a Glance, OECD.

¹⁹ Regionální variabilitou učitelských platů, absolutní i relativní úrovně, se zabývala studie IDEA 3/2020.

²⁰ Viz přehled Hanushek (2011).

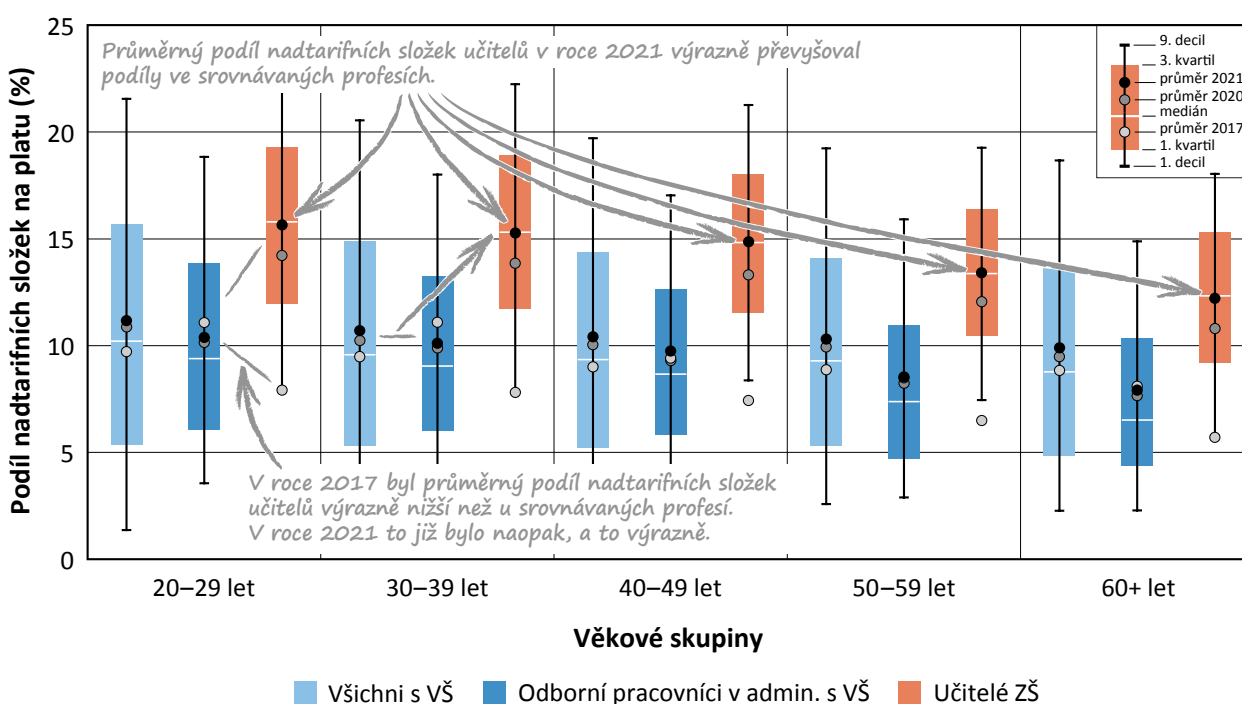
²¹ Z dat MF ČR lze zjistit, že v případě učitelů mezi nadtarifními složkami platu dominují Příplatek za vedení, Příplatek osobní, Příplatek zvláštní, Příplatek za přímou pedagogickou činnost nad stanovený rozsah, Odměny a Cílové odměny. Odměny představují více než 3/4 sumy Příplatků a Odměn.

²² Odměny nemusí hrát pozitivní roli, obzvláště v prostředí bez kariérního řádu a se slabým metodickým vedením školních managementů jako máme v ČR. V současnosti je rozdělování odměn čistě na rozhodnutí ředitele. Pokud ředitel neví, jak tento nástroj používat a věc nedokáže dobře komunikovat s pedagogickým sborem, mohou výraznější odměny ve škole vyvolávat tření.

²³ Nadtarifní složky však např. nepředstavují odměnu za navíc odučené hodiny.

Graf 4 ukazuje rozložení podílu odměn na platech uvnitř věkových skupin. Opět jsou vedle učitelů pro srovnání uvedeny i další dvě skupiny VŠ vzdělaných zaměstnanců veřejného sektoru. Průměrný podíl odměn učitelů na jejich platu v roce 2021 byl nejvyšší u nejmladších (16 %) a klesal s věkem na 12 % u nejstarších (červené body). Proti předchozímu roku 2020 (modré body) k posunu nedošlo. Je však třeba vnímat, že ještě v roce 2017 se podíl odměn učitelů pohyboval na diametrálně nižší úrovni 6 až 7 % (světle šedé body). Podíl odměn na platech učitelů se tedy mezi roky 2017 a 2021 více než zdvojnásobil. To je obrovská a velmi rychlá změna situace k lepšímu.

Graf 4: Podíl nadtarifních složek na hrubém platu
(VŠ vzdělání ve veřejném sektoru v roce 2021)

Zdroj: Vlastní výpočty na základě dat ISPV

Naopak podíl odměn se v obou srovnávacích profesních skupinách změnil minimálně a pohybuje se nadále mezi 7–12 %. Průměrný podíl odměn učitelů tedy v letech 2018–2021 extrémně narostl a výrazně dnes převyšuje úroveň ve zbytku veřejného sektoru.

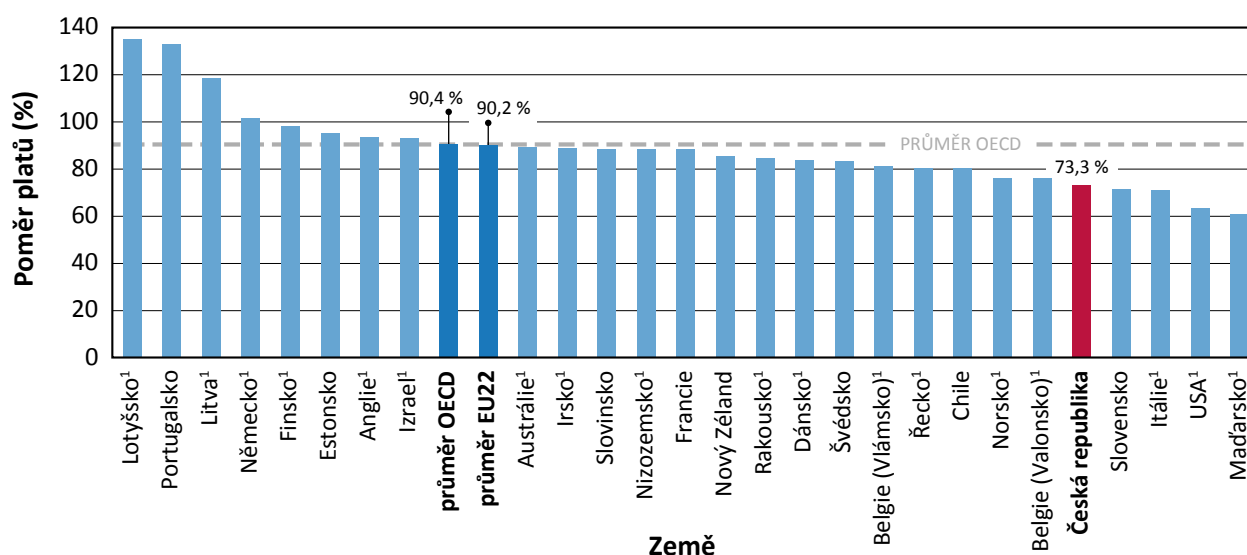
Variabilita podílu odměn učitelů je podobná dalším dvěma skupinám zaměstnanců a u všech tří skupin s věkem mírně klesá. Je to primárně způsobeno růstem platu (jmenovatel v podílu ukazatele v Grafu 4) s věkem.

Za pozornost opět stojí skutečnost, že v případě učitelů v podstatě není rozdíl mezi průměrnými a mediánovými hodnotami. V případě obou srovnávacích profesí průměr mediány zřetelně převyšuje. Opět je to dáno výskytem menšího počtu velmi vysokých odměn v těchto profesích, což není případ učitelů.

Mezinárodní srovnání: Poslední mezinárodně srovnatelné údaje pro Česko jsou dostupné za rok 2019. Ještě tehdy relativní platy učitelů v Česku patřily stále k nejnižším v rámci zemí EU i OECD. Jejich pokračující dynamické zvyšování v letech 2020–2021 Česko výrazně přiblížilo mezinárodnímu průměru, ale stále ho nedosahuje a ve výhledu dvou let ho zdaleka nedosáhne. Unikátní mezinárodní srovnání relativní úrovně učitelských platů vůči VŠ vzdělaným v dané zemi nabízí ročenky *OECD Education at a Glance*. Její poslední vydání z roku 2021 ukazuje situaci v ČR roce 2019 a pro některé země v roce 2020. Jde tedy o starší údaje, které v případě ČR ještě nereflektují dynamický růst v letech 2020–2021. Metodika OECD²⁴ je navíc odlišná od mzdových indikátorů použitých v **Grafu 1**.

Graf 5 ukazuje, že v roce 2019 ČR stále ještě patřila k zemím s nízkou úrovní relativních platů v rámci OECD. Zatímco platy českých učitelů představovaly pouze 73,3 % (v roce 2018 ještě pouhých 66 %) platů VŠ v zemi, průměr zemí EU i OECD činil zhruba 90 %. A například Finsko a Německo vykazovaly úroveň blízkou 100 %. Na základě údajů v **Tabulce 1** pro rok 2021 lze spočítat, že v roce 2021 dosáhly relativní platy českých učitelů 2. stupně ZŠ úrovně 78 %. K dosažení průměru EU a OECD 90 % jim tedy v roce 2021 zbývalo ještě 12 procentních bodů. Náš výhled pro roky 2022 a 2023 však naznačuje, že tento odstup se opět začne zvyšovat.

Graf 5: Mezinárodní srovnání relativních platů učitelů (2019)
(průměrných platů učitelů vůči průměrným platům VŠ vzdělaných)

Zdroj: *Education at a Glance, OECD 2021*, str. 359, Obrázek D3.1., <https://stat.link/h7qlm>

Pozn.: Učitelé na druhém stupni veřejných základních škol. Platy zahrnují veškeré příplatky. Průměry za zaměstnance 25–64 let pracující celý rok na plný úvazek v referenčním roce.

¹⁾ Jde o údaj roku 2020.

²⁴ Index relativních mezd učitelů dle metodiky OECD zahrnuje pouze učitele na druhém stupni veřejných základních škol a do srovnání vstupují pouze zaměstnanci ve věku 25–64 let pracující celý rok na plný úvazek v referenčním roce. Platy zahrnují veškeré příplatky.

Závěrečné poznámky

- Vládě A. Babiše se během několika let podařilo to, co se nepodařilo žádné vládě předchozí. Vytáhla relativní platy českých učitelů z nejnižších úrovní v zemích EU i OECD výrazně směrem k průměru zemí EU. Podařilo se jí výrazně přiblížit naplnění ambiciózního programového slibu, kterému po špatných zkušenostech z minula věřil málokdo. Problémy s tíživým nedostatkem kvalitních učitelů to zatím nevyřešilo, ale ani to během tak krátké doby vyřešit nemohlo. Šlo však o výrazný příslib vyšší platové atraktivnosti učitelské profese do budoucna.
- Relativní platy českých učitelů však v roce 2021 dosáhly maxima s výhledem poklesu v dalších letech. Zde je třeba připomenout, že dlouhodobě pozitivní dopad platů na zájem o učitelkou profesi vyžaduje, aby byl výhled relativní platové úrovně dlouhodobě věrohodný. Jen tak lze očekávat trvale vyšší zájem o učitelkou profesi jak v řadách absolventů středních škol (zájem o studium pedagogických a učitelských oborů), tak mezi těmi, kteří dříve z učitelské profese odešli, tak mezi zájemci z jiných profesí. V dlouhodobějším horizontu to také posílí výběrovost učitelské profese orientované na kvalitu práce učitelů. Tomuto tématu se v poslední době věnovaly studie Koucký a kol. (2020), a Korbel a Prokop (2021).
- K atraktivitě učitelské profese však kromě relativních platů přispívá také jejich vazba na dosaženou praxi a podíl zásluhové nadtarifní složky. V prvním případě se délka praxe promítá do relativní platové úrovně jinak než u většiny ostatních profesí. S věkem tak atraktivita učitelské profese klesá. Existuje zde tedy stále prostor pro zlepšování v oblasti nastavení platových tabulek. V případě podílu nadtarifních složek platů došlo za poslední roky k zásadnímu zlepšení a je třeba dosažený stav udržet. Navíc zde působí další velmi důležité faktory, jako jsou pracovní podmínky a možnosti kariérního růstu, kde dosud k výraznějším zlepšením nedošlo. Negativní dopady na výkon učitelské profese v letech 2020–2021 měla pandemie a lokálně v roce 2022 také imigrace z Ukrajiny.
- S ohledem na očekávaný růst počtu žáků, včetně nově těch z Ukrajiny, je třeba mít na paměti, že dlouhodobé formování učitelského sboru bude výrazně ovlivňovat věkové složení učitelů. Ve výhledu příštích 5–10 let je totiž třeba očekávat zvýšenou frekvenci odchodů velké skupiny učitelů věkově blízkých důchodovému věku, a tedy potřebu vyšší náhrady z řad absolventů pedago-

gických a učitelských oborů VŠ nebo starších z jiných profesí. Problém této generační náhrady navíc komplikuje nesoulad mezi aprobační strukturou poptávky a nabídky v regionech.²⁵ Nesoulad navíc ani není dostatečně podrobně a často monitorován. Jde o jeden z důsledků neexistence registru učitelů.

- K udržení dosažené relativní úrovně učitelských platů je třeba, aby vlády učitelské platy zvyšovaly tempem růstu nominálních mezd v ekonomice. Ale pokud jde o rozpočet na mzdové výdaje Ministerstva školství, ten by měl ve výhledu počítat s ještě větším růstem, protože počet žáků věkem odpovídajících vzdělávání v regionálním školství každoročně poroste zhruba o 1 %, a poroste tedy i počet učitelů.²⁶
- Opět se vracející politické debaty zpochybňující potřebu dosaženou relativní platovou úroveň udržet oslabují těžko získávanou důvěru veřejnosti a zájemců o učitelskou profesi v posledních několika letech. Navíc od roku 2023, po řadě let, opět hrozí pokles relativní úrovně učitelských platů. Myšlenka automatické valorizace učitelských platů původně navržená autory této studie již v roce 2017 je proto stále na místě (viz IDEA 2017b). V době dokončování této studie jde návrh koncipovaný v tomto smyslu jako vládní návrh do Poslanecké sněmovny.
- Ve školství však nejde pouze o platy učitelů. Učitelů veřejných škol, jejichž platy tato studie mapuje, působilo v roce 2021 v regionálním školství přes 135 tisíc,²⁷ a představují tak zhruba pouze 55 % pracovníků regionálního školství. Oproti roku 2020 jejich počet narostl o 2,6 % (v roce 2021 o 3,3 %). *Pedagogických pracovníků* (včetně učitelů) bylo 185 tisíc, *nepedagogických zaměstnanců* 68 tisíc. Další skupiny pracovníků představují *vedoucí pedagogičtí pracovníci* (10 %), řada profesí *nepedagogických pracovníků* (28 %), *vychovatelé* (6 %), *učitelé odborného výcviku* (2 %), *asistenti pedagogů* (6 %), *speciální pedagogové* (0,7 %), *psychologové* (0,5 %) a další. Podrobně vývoj absolutní úrovně platů profesí uplatněných v českém školství včetně učitelů jednorázově zmapovala studie Koucký (2021). Platy v těchto profesích jsou relativně velmi nízké, v řadě profesí se projevují dlouhodobé nedostatky pracovníků, a platy v nich tedy bude třeba také dále zvyšovat, což bude představovat další nároky na státní rozpočet.

²⁵ K problematice demografického vývoje a regionálního nesouladu v aprobační nabídce a poptávce také viz <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministerstvo-zjistovalo-stav-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi>.

²⁶ Viz statistiky ČSÚ <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvательства-ceske-republiky-2018-2100>.

²⁷ Jde o počty přepočtené na plné úvazky. Jako fyzických osob v regionálním školství působilo učitelů zhruba 150 tisíc.

Reference

ČSÚ, *Časové řady mezd* ▶

Federičová, M. a Pertold, F. (2021). *Odchody z učitelství profesí*. Studie IDEA 6/2022 ▶

Golsteyn, B. H. H., Vermeulen, S., de Wolf, I. (2016). *Teacher Literacy and Numeracy Skills: International Evidence from PIAAC and ALL*. *De Economist*, 164, 365-389.

Hanushek, E. A. (1971). *Teacher Characteristics and Gains in Student Achievement: Estimation Using Micro Data*. *The American Economic Review*, 61(2), 280-288.

Hanushek, E. A. (2011). *The Economic Value of Higher Teacher Quality*. *Economics of Education Review*, 30, 466-479.

Hanushek, E. A., Piopiunik, M., Wiederhold, S. (2018). *The Value of Smarter Teachers: International Evidence on Teacher Cognitive Skills and Student Performance*. *The Journal of Human Resources*, 0317-8619R1, 2018.

Hanushek, E. A., Rivkin, S. G. (2004). *How to Improve the Supply of High Quality Teachers*. *Brookings Papers on Education Policy*.

Hanushek, E. A., Rivkin, S. G. (2006). *Teacher Quality*. Chapter in *Handbook of the Economics of Education*, (2), Amsterdam: North Holland, 1052-1078.

ISPV, *Informační systém o průměrném výdělků* ▶

IDEA 2022, Federičová, M. a Pertold, F. *Odchody z učitelství profesí*, studie IDEA 6/2022, březen 2022 ▶

IDEA 2021, Münich, D. a Smolka, V. *Platy učitelů v roce 2020: Usne Česko na vavřínech?*, studie IDEA 7/2021, srpen 2021 ▶

IDEA 2020, Münich, D. a Smolka, V. *Platy učitelů v roce 2019: Blýská se na lepší časy?*, studie IDEA 3/2020, červenec 2020 ▶

IDEA 2019, Münich, D. a Smolka, V. *Platy českých učitelů: nová naděje*, studie IDEA, srpen 2019 ▶

IDEA 2019b, Krajčová, J. a Münich, D. *Kvalita práce učitelů, vzdělanost, ekonomický růst a prosperita České republiky*, studie IDEA, květen 2019 ▶

IDEA 2018, Münich, D. a Smolka, L. *Vyšší platy učitelů: sliby, sliby, sliby*, studie IDEA, červen 2018 ▶

IDEA 2018b, Krajčová, J. a Münich, D. *Intelektuální dovednosti českých učitelů v mezinárodním a generačním srovnání*, studie IDEA, září 2018 ▶

IDEA PRO VOLBY 2017a, Münich, D. *Platy učitelů ve volebních programech: přehled a rozbor*, studie IDEA, září 2017 ▶

IDEA PRO VOLBY 2017b, Münich, D. *Nízké platy učitelů: hodně drahé šetření*, studie IDEA, červen 2017 ▶, interaktivní mapa platů učitelů ▶

IDEA 2016, Münich, D. & Smolka, V. *Platy českých učitelů zůstávají velmi nízké*, studie IDEA, září 2016 ▶

IDEA 2015, Münich, D. Perignáthová, M. Zapletalová, L., Smolka, V. 2015. *Platy učitelů českých základních škol: setrvale nízké a neatraktivní*, studie IDEA, září 2015 ▶

IDEA 2012, Münich, D. Straka, J. *Být či nebýt učitelem: platy českých učitelů pohledem nákladů ušlých příležitostí a širší souvislosti*, studie IDEA, září 2012 ▶

Koucký, J. (2021). *Srovnání mzdového vývoje ve školství a v české ekonomice 2015–2020* ▶

Koucký, J. (2020). *Důvody nedostatku učitelů*, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy ▶

Korbel V. a D. Prokop (2021), Proč se lidé nehlásí ke studiu učitelství a jak to změnit?, Učitel naživo [▶](#)

Makroekonomické predikce Ministerstva financí ČR [▶](#)

Míček S. a V. Spilková (2021): Pád karierního systému pro pedagogické pracovníky v roce 2017 – případová studie vzdělávací politiky, *Pedagogika*, roč. 71, č. 3, 2021, s. 323–350 [▶](#)

OECD 2021, *OECD: Education at a Glance 2021*, Paris, září 2021, roční ISSN: 19991487 [▶](#)

Rozkocová, A., Urbánek, P. (2017). *Fluktuace učitelů: vybrané zahraniční teorie a výzkumné přístupy*. *Studia Paedagogica*, 22(3) [▶](#)

Příloha 1: Popis databáze ISPV

Mikroekonomická srovnání platů a mezd jsou založena na nejméně spolehlivých a nejkompletnějších údajích, které jsou pro tento účel v České republice (ČR) dostupné. Jde o údaje z Informačního systému o průměrném výdělků (ISPV), které ze mzdových databází ekonomických subjektů zpracovává firma TREXIMA, spol. s r.o.

Údaje ISPV mají řadu předností: **(i)** Obsahují platy učitelům skutečně vyplacené včetně všech jejich složek, jako jsou například odměny, **(ii)** zahrnují období celého kalendářního roku včetně měsíců, kdy byly vyplaceny půlroční a roční odměny, **(iii)** obsahují informace o výši úvazku resp. odpracované době, takže je možný přepočítání na plné úvazky²⁸, **(iv)** zahrnují téměř všechny veřejné základní školy, **(v)** obsahují informace o místě pracoviště, věku, pohlaví a výši dosaženého vzdělání pracovníků, což umožňuje učitele srovnávat s ostatními pracovníky podobných charakteristik, **(vi)** umožňují srovnání platů jiných profesí počítaných stejnou metodikou.

²⁸ Podrobnosti ke konceptu přepočtených počtů viz <http://www.statistikaamy.cz/2015/10/fyzicke-osoby-vs-prepocetene-pocty/>.

Předchozí studie IDEA

2022

Kompenzace ztráty příjmů v pandemii covid-19: vítězové a poražení. Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, srpen 2022 [▶](#)

Rozdíly v přísnosti známkování žáků a dopady na vzdělanostní aspirace. Daniel Münich, Tomáš Protivínský, červen 2022 [▶](#)

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách. Miroslava Federičová, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, červen 2022 [▶](#)

Dlouhodobá dědictví osvobození Sudet Rudou a americkou armádou. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, květen 2022 [▶](#)

Odchody z učitelské profese v Evropě. Miroslava Federičová, Filip Pertold, březen 2022 [▶](#)

Intenzita používání vyučovacích metod učiteli a jejich vztah s výsledky vzdělávání. Václav Korbel, březen 2022 [▶](#)

Spočítali jsme za vás: Dopady zrušení superhrubé mzdy, snížení odvodů na sociální pojištění a zavedení daňových prázdnin. Klára Kalíšková, Michal Šoltés, leden 2022 [▶](#)

Nárůst o 395 miliard Kč oproti roku 2019: Kam směřoval první návrh výdajů státního rozpočtu na rok 2022. Daniel Kolář, Petr Janský, leden 2022 [▶](#)

Státní zaměstnanci a úředníci: kde pracují a za kolik? Daniel Bartušek, Petr Bouchal, Petr Janský, leden 2022 [▶](#)

Nemocenské pojištění: co způsobilo zavedení karenční doby? Jakub Grossmann, Lucie Zapletalová, leden 2022 [▶](#)

2021

Standardní granty GA ČR a publikační výkonnost vědců: Kontrafaktuální analýza projektů udělených v letech 2005–2014. Matěj Bajgar, říjen 2021 [▶](#)

Jaké změny v rodinné politice slibují volební programy politických stran? Shrnutí a rozbory. Michal Ostrý, Filip Pertold, září 2021 [▶](#)

Finanční podpora vysokoškolských studentů v České republice: Rekonstrukce systému nutná. Daniel Münich, Otakar Kořínek, září 2021 [▶](#)

Platy učitelů v roce 2020: Usne Česko na vavřínech? Daniel Münich, Vladimír Smolka, srpen 2021 [▶](#)

Maminka nebo školka? Dopady prodloužení čerpání rodičovského příspěvku na budoucí vzdělání a pracovní uplatnění dětí. Alena Bičáková, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, srpen 2021 [▶](#)

Zásah nutný: dopady budoucího ekonomického vývoje a pandemických opatření na příjmy a výdaje systému veřejného zdravotního pojištění. Lucie Bryndová, Lenka Šlegerová, červen 2021 [▶](#)

Kdo v první vlně pandemie zachránil zaměstnance? Analýza čerpání podpory programu Antivirus B. Štěpán Jurajda, Pavla Doleželová, Lucie Zapletalová, duben 2021 [▶](#)

Práce z domova: možnost, nebo nutnost? Jakub Grossmann, Václav Korbel, Daniel Münich, březen 2021 [▶](#)

Výluka prezenční výuky během pandemie covid-19: odhad neviditelných ekonomických ztrát. Ole Jann, Daniel Münich, Lucie Zapletalová, duben 2021 [▶](#)

Společenský status učňovského vzdělávání v České republice: vývoj posledních 15 let a srovnání se zahraničím. Václav Korbel, Daniel Münich, únor 2021 [▶](#)

2020

Nechtěné plody prorodinných politik. Alena Bičáková, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, prosinec 2020 [▶](#)

Vysoké náklady nízkého vzdělání v České republice. Jana Krajčová, Daniel Münich, prosinec 2020 [▶](#)

Grantová podpora a doktorské studium: analýza dat Grantové agentury Univerzity Karlovy. Václav Korbel, říjen 2020 [▶](#)

Personální politické konexe a efektivnost veřejných zakázek v letech 2007–2018. Bruno Baránek, Vítězslav Titl, září 2020 [▶](#)

Odchody do důchodu v Česku: role očekávání a zdravotního stavu v mezinárodním srovnání. Filip Pertold, Miroslava Federičová, září 2020 [▶](#)

Penzijní spoření se státní podporou v České republice: spíš podpěra než pilíř. Jiří Šatava, srpen 2020 [▶](#)

Platy učitelů v roce 2019: Blýská se na lepší časy? Daniel Münich, Vladimír Smolka, červenec 2020 [▶](#)

Odkud se rekrutují výzkumníci na univerzitách? Vít Macháček, Martin Srholec, únor 2020 [▶](#)
interaktivní aplikace česká [▶](#), anglická verze studie [▶](#), interaktivní aplikace anglická [▶](#)

2019

Dichotomie spotřebních daní: zdroj veřejných rozpočtů a nástroj snižování újmy (diskusní studie). Vladimír Novák, Michal Šoltés, prosinec 2019 [▶](#)

Mezinárodní srovnání ředitelů škol: české administrativní inferno. Miroslava Federičová, listopad 2019 [▶](#)

Návratnost soukromých a veřejných výdajů na podnikatelský výzkum. Petr Pleticha, říjen 2019 [▶](#)

Dary politickým stranám a veřejné zakázky: evidence z let 2007–2014. Vítězslav Titl, Benny Geys, září 2019 [▶](#)

Platy českých učitelů: nová naděje. Daniel Münich, Vladimír Smolka, srpen 2019 [▶](#)

Stigma jako sebenaplňující se proroctví? Experimentální výzkum z českých věznic. Lubomír Cingl, Václav Korbel, srpen 2019 [▶](#)

Globalization of science: Evidence from authors in academic journals by country of origin. Vít Macháček, Martin Srholec, květen 2019 [▶](#)

Kvalita práce učitelů, vzdělanost, ekonomický růst a prosperita České republiky. Jana Krajčová, Daniel Münich, Tomáš Protivínský, květen 2019 [▶](#)

Dopady zvyšování minimální mzdy v letech 2013–2017 na zaměstnanost a mzdy v České republice. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, Vladimír Smolka, duben 2019 [▶](#)

Zatížení školními domácími úkoly v České republice a srovnání se světem. Václav Korbel, Daniel Münich, duben 2019 [▶](#)

Elektromobil: nejdříve do vesmíru, do Česka až po slevě. Milan Ščasný, Iva Zvěřinová, Zuzana Rajchlová, Eva Kyselá, únor 2019 [▶](#)

A Comparison of Journal Citation Indices. Daniel Münich, Taras Hrendash, únor 2019 [▶](#)

Dopady známek na vysvědčení na životní rozhodnutí žáků. Miroslava Federičová, únor 2019 [▶](#)

Studie z předchozích let jsou k dispozici na:

<http://idea.cerge-ei.cz/publikace>

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i. as well as the Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education.

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál?

Studie 12/2022

© Daniel Münich, Vladimír Smolka

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2022

ISBN: 978-80-7344-647-5

Zaujala vás tato studie?

Podpořte nezávislý akademický výzkum
dopadů veřejných politik ČR
a přispějte na naši činnost,
abychom mohli napsat další.

IDEA se v rámci Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. podílí na aktivitách Strategie AV21
IDEA at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences participates in the Strategy AV21 activities

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál?

Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA)

O IDEA

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) je nezávislý think-tank zaměřující se na analýzu, vyhodnocování a vlastní návrhy veřejných politik. Doporučení IDEA vychází z analýz založených na faktech, datech, jejich nestranné interpretaci a moderní ekonomické teorii.

IDEA je think-tank Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. a vznikla z iniciativy a pod vedením prof. Jana Švejnara. Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i. (NHÚ – angl. zkratka EI) tvoří společné akademické pracoviště CERGE-EI spolu s Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (anglická zkratka CERGE).

Principy fungování IDEA

1. Vytváření shody na základě intelektuální otevřenosti – přijímání volné soutěže myšlenek, otevřenost podnětům z různých částí světa, přehodnocování existujících stanovisek vzhledem k novým výzvám.
2. Využívání nejvhodnějších teoretických a praktických poznatků – snaha o rozvinutí postupů na základě nejlepších teoretických i praktických poznatků (z České republiky i ze zahraničí).
3. Zaměření aktivit na vytvoření efektivní politiky a strategie České republiky – doplňovat akademické instituce vytvářením podkladů efektivním a operativním způsobem.

Pokud chcete dostávat do své emailové schránky informace o připravovaných studiích a akcích IDEA, napište nám na

idea@cerge-ei.cz

About IDEA

The Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA) is an independent think tank focusing on policy-relevant research and recommendations. IDEA recommendations are based on high quality data, objective evidence-based analysis, and the latest economic theories.

IDEA is a think tank at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences and is led by its founder, Prof. Jan Švejnar. The Economics Institute (EI) of the Czech Academy of Sciences forms part of a joint workplace, CERGE-EI, together with the Center for Economic Research and Graduate Education of the Charles University (CERGE).

IDEA's Working Principles

1. We build consensus on the basis of intellectual openness – we believe in a free competition of ideas, are open to initiatives from various parts of the world, and constantly review existing opinions in the light of new challenges.
2. We make use of the most appropriate theoretical and empirical findings, and strive to develop methods based on the best theoretical and practical knowledge (both from the Czech Republic and from abroad).
3. We focus on creating effective policy and strategy for the Czech Republic, complementing academic institutions by producing materials in a constructive, practical format.

If you would like to receive regular information about the latest IDEA studies and events please subscribe to our mailing list by contacting

idea@cerge-ei.cz

PROJEKT NÁRODOHOSPODÁŘSKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

<http://idea.cerge-ei.cz>